

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "במדבר" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה") "קדיש על החי" [סיפור היסטורי מרתק בעיבוד חדשני] פרק ד'-מלון עולה בלהבות.

א) מהיכן ידע משה רבינו לפני הציווי לא למנות את שבט לוי?

כי יהיו י"ג שבטים במניין, על כן בזמן שלוי קיים, אפרים ומנשה נמנים כשבט אחד, אבל כאשר שבט לוי אינו, אז נחלקים מנשה ואפרים לשני חלקים. וכיון שראה משה רבינו כי במניין זה נחלקו אפרים ומנשה לשניים, ע"כ ששבט לוי לא ימנה.

ברם אין בכך כל תמיהה על דברי הרמב"ן ז"ל הנ"ל, דבמניין ראשון מנו אף את הלוויים? דבמניין ראשון לא הייתה החלוקה לשבטים אלא כלל ישראל נמנו כאחת, לפיכך הלוויים לא יצאו מהכלל, שהרי אף הם חלק מן הכלל.

אבל במניין השני הייתה החלוקה לשבטים, שהרי ציווה הקב"ה למנות כל שבט ושבט בפני עצמו, לידע את מניין השבט בפני עצמו ורק לאחר מכן הייתה מנייה כללית וכפי שמסיים הפסוק (פס' מ"ה מ"ו) "ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבותם מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצאי צבא בישראל ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים".

אולם במניין הראשון נאמר רק מניין אחד (שמות פ"ד ל"ח פס' כ"ו) "בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העובר על הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים" שם הייתה המניה אחת, שכללה את כלל ישראל, וכיון שכן אין מקום לחלק בין הלוויים לכלל ישראל

(ומזה גופא יש תמיהה נוראה על רש"י, כפי שמעורר הרמב"ן עצמו, שהרי רש"י נדרש לפלא הגדול, איך שני המניינים היו שווים כאשר שבעה חודשים הפרדו ביניהם, הלא שתי שנים הם למניין החודשים שמתחיל מחודש ניסן, ובין לבין תמיד יגדלו אנשים וישתנה המניין ממילא?

ורש"י תירץ כי המניין הוא לשנות העולם ולא ליציאת מצרים, ובתוך שנות העולם שמתחיל בתשרי שווה המניין. והקשה הרמב"ן והלא פלא הוא! שהרבה אנשים מתים משך זמן זה והמניין בלאו הכי משתנה בגין זה? אלא שבאמת אכן כן, רק שיש עוד שוני נוסף בין המניינים, שבמניין הראשון מנו את שבט לוי בחשבון ואלו במניין השני הוציאו את שבט לוי מן החשבון, ומכל מקום קרה כאן פלא שהחשבון זהה, אלא הרמב"ן טוען שיתכן

איתא בפרשה (במדבר פ"ד פס' ב') "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגלגלתם". ובפרש"י: לידע מנין כל שבט ושבט".

צ"ע, דלקמן כתיב (פסוק מ"ז) "והלוים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם" אמאי? והלא נאמר לו בפירוש חיוב למנות את כל בני ישראל, מהיכי תיתי להוציא את הלוויים מן המניין?

אם אמנם נאמר לו לאחר מכן (פס' מ"ט) "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל", מכל מקום לכתחילה מהיכן למד זאת? והלא נאמר לו בפירוש למנות את כל בני ישראל? בפרט שבמניין הראשון לאחר חטא העגל, מנה את כל ישראל יחד עם הלוויים (יעויין ברמב"ן שמות פ"ד פס' י"ב) למה שלא יכליל גם עתה את הלוויים בלא ציווי מיוחד לכך?

ואין לומר, מזה גופא שהקב"ה אומר לו למנות לכל שבט ושבט נשיא כדי למנות כל שבט ושבט בפני עצמו ומאידך אין כל התייחסות אל שבט לוי, מלמדת כי הפעם שבט לוי אינו מן המניין.

זה אינו, דבשלמא לכל השבטים לא היה נשיא, לפיכך מודיע לו הקב"ה כי צריך עתה למנות נשיא לכל שבט כדי שיבואו למנות יחד עמו את השבט, אבל שבט לוי אינו זקוק לכך, כי משה ואהרן היו בלאו הכי ממונים על השבט, ואין כל צורך למינוי נוסף, וא"כ עדיין אין בכך כל ראייה להחסיר את שבט לוי מן המניין?

ואין נראה שעשה זאת רק על פי רוח הקודש גרידא. שהרי לבסוף מצינו שהקב"ה הוצרך להודיעו בפירוש לא למנות אותם יחד עם ישראל אלא מניין נפרד א"כ מהיכן למד לעשות זאת?

והנה בתנחומא (בפר' ויחי פ"ד פס' כ"ח) "כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו בך אותם" אמר ר' יוחנן, וכי י"ב שבטים הן? והלא כבר נאמר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו ל"י? אלא כשלוש נמנה עמהן אינן נמנין עמו, וכשאלו לוי נמנה עמהן, אפרים ומנשה כל אחד שבט אחד". הרי לנו יסוד שחזק יעקב אבינו לעם ישראל, כשהמניין הוא לשבטים צריך להיות הסדר, שנים עשר שבטים ותו לא, על כן אי אפשר שיהיה מצב שאפרים ומנשה נמנים בנפרד ושבט לוי נמנה אף הוא בפני עצמו,

כבר מגיל חודש ומעלה אף שאינם ראויים לכלום משום גודל מעלתם וכמו שכתב רש"י (פ"ג ג' פס"ט"ו) "אמר ר' יהודה בר' שלום, למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן וכו'".

ויש להקשות, תינח ממלחמת הרשות נתמעטו שבט לוי אבל במלחמת מצוה נאמרה הלכה (סוטה מ"ד ע"ב) "הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, אמר ר' יהודה, במה דברים אמורים במלחמת מצוה, אבל במלחמת חובה, הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה" והנה מלחמה זו שיכנסו לארץ היא חובה, ויש לכלל ישראל להשתתף במלחמה, ואפילו הכהנים, דהכלל יוצאין משמע לחייב את כל הכלל (ואם היה שבט לוי פטור מכל זה, צריכה הייתה המשנה לומר לבד מהם, ולפי"ז גם לא אתי לרבויהי הכל).

וב"רנת יצחק" העלה דבר חידוש, דבאמת אין צד לחייב את שבט לוי אפילו במלחמת מצוה, ומה שנתחדש דצריכים לילך, כיון דאיכא מצוה דמחיית ז' עממין שנוהגת בין בזכרים ובין בנקיבות (שאינן בכלל הצבא), ואפילו היחיד חייב בהם, לפיכך אין מקום להפקיע את שבט לוי מהאי חוב. נמצא דמלחמת מצוה כוללת בה שתי הלכות, הלכה של עורכי המלחמה ומצוות מחיית ז' עממין ודיניהם שונים בתכלית.

ולבאר זאת, נקדים קושית המנח"ח על החנוך (במצוה תכ"ה) דחידוש דמי שנזדמנה לו מצוה זו ד"החרם תחרימם" ויכול להרוג בלי שישתכן בדבר, ביטל מצוה זו, מלבד שעבר על לאו שנאמר בהם, לא תחיה כל נשמה. דס"ל לחנוך דמצוה זו ככל המצוות שבתורה עליהם נאמר "וחי בהם".

ותמה בזה המנ"ח, דנהי דכל המצוות נדחות מפני הסכנה, מכל מקום מצוה ציוותה התורה להילחם בהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס, כדאיתא ברמב"ן (במדבר ה' כ"ז) ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים, אי"כ ע"כ דהמלחמה היא בדרך הסכנה, אי"כ יש להתחייב למחות את ז' עממין גם אם יגיעו לידי סכנה?

וכתב בחידושי מרן הגרי"ז זי"ע (פ"ג בשלח עה"פ בהפטרה, זבולון חירף נפשו למות), דלא קשיא מידי, דזה שלא השגיחה התורה על הסכנה הוא מדיני המלחמה ואינו מדיני המצוה. תדע, שהרי גם במלחמת הרשות יש את האפשרות ששני הצדדים יהרגו, ולא אסרו את מלחמת הרשות שמביאה לידי שפיכות דמים ומסכנת פעמים אלפי איש?

אלא כיון שאין מלחמה בלא הריגה וסכנת נפשות, וכך הוא טבעו של עולם, יש לומר שחידשה התורה שמותר לנו לפתוח במלחמה כאשר נועצים בסנהדרין וניתנת הרשות, פותחים במלחמה ולאחר מיכן כשנכנסים למצב הזה אין לסגת, כי תחילת ניסה נפילה. ויש אי"כ לומר, שדעת החינוך לא קאי על מחיית ז' עממין בעת המלחמה עצמה, אלא כאשר מזדמנת המצוה שלא בקשרי מלחמה, כגון שנקלע לידו אחד משבעת העממין ובה"ג מוטלת המצוה על כל יחיד ואף על הנקיבות והוא הדין לכהנים, ובה איכא פטור של סכנת נפשות ככל המצוות.

שזה בא על חשבון זה ואכמ"ל, יעוי"ש בפרשת כי תשא מה שהאריך מאד בעניין).

וב"פנים יפות" (לזקיני הגה"ק בעל ההפלאה זי"ע) נתן טעם נוסף, למה לא מנו את שבט לוי בפני עצמו, דהרי כל מגמת המניין הייתה בשביל להנחיל את בני ישראל את הנחלה, ועל כן אין לשבט לוי להימנות, שכן אין הם בתוך השבטים שנוחלים בארץ, ומהאי טעמא נחלקו אפרים ומנשה לשני שבטים, כיון שהייתה להם נחלה נפרדת, אבל מניין ראשון לא היה לידע מניין הנוחלים אלא מניין אלו שנמלטו מן המגיפה, וכמו שכתב רש"י בעצמו בריש הפרשה וז"ל "מתוך חיבתן לפניו מונה אותן בכל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן, לידע מניין הנותרים, וכשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם".

הרי לנו שהמניין הראשון לאחר יציאת מצרים היה בגין המגיפה, ומטרת המניין הייתה לידע מניין הנותרים, לפיכך מנו את כלל ישראל, אף ששבט לוי לא היה בכלל במגיפה ולא היו צריכים כלל למניין, מכל מקום כיון שהמניין היה כללי כלפי כלל ישראל, לא הבדילו, אלא רצו לידע כמה נותרו בבני ישראל לאחר כל המגיפה, וכיון ששבט לוי הוא חלק מן הכלל, מנו את כולם בלי לחלק, ודו"ק היטב.

אלא דלפי זה צ"ב, למה אי"כ צריך הקב"ה לומר למשה רבינו "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל", והלא העניין ברור מאליו, כל שהיה לו לומר את ההמשך "ואתה הפקד את הלוויים על משכן העדות ועל כל כליו וגו'. ונראה דאה"י, רק דהעיקר היה כאן עניין הבידול, להודיע את חשיבות שבט לוי.

וכפי שכתב רש"י: ואך את מטרה לוי תפקוד, כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו (תנחומא). דבר אחר, צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מבין עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר. אמר, אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל (תנחומא ובי"ב דף קכ"א ע"ב).

לפי"ז, יש עניין לעשות מחיצה מוחלטת, בין שבט לוי לכלל ישראל, כדי להבדיל וליחד מניין שונה, הן מטעם החשיבות של לגיון המלך, והן כדי שלא יהיו בכלל הגזירה. אבל אין כלל סתירה לזה שמשנה רבינו מצד עצמו יודע שאין לשייך את שבט לוי לכלל, לפיכך לא מנאם יחד, אף שעדיין לא שמע ציווי מפורש, שלא למנותם יחד ודו"ק היטב.

ובפירוש הרשב"ם כתב טעם אחר, וז"ל "ומפרש הטעם, כי לא ילכו בצבא המלחמה, אלא הפקד את הלויים על משכן העדות". משמע שכל עניין המניין הוא בשביל המלחמה שתהיה כשיכנסו לארץ ישראל וצריכים לידע מניין כל הראויים לילך לצבא. (וכן דעת הרמב"ן [פס"י מ"ה] בעניין המניין, כי עתה מזדמנים ליכנס לארץ ולבוא במלחמה עם מלכי האמורי [שהרי עדיין לא חטאו במרגלים ולא נגזרה הגזירה להיות במדבר מ' שנה, והקדים למנותם, כי עומדים הם לרשת את הארץ]).

ועניין המניין מבאר שם "כי התורה לא תסמוך על הנס שירדוף אחד אלף" וכיון ששבט לוי לא ילכו בצבא המלחמה, על כן לא ימנום בתוך ישראל, אלא כל עיקר המניין לשרת את המשכן (ומכל מקום מקדימים למנותם

לחלק בין רשות לחובה] מגיל כ', ובוזה אין ללוויים שייכות, שכן אינם יוצאים ללחום ולעמוד בקשרי מלחמה, ואף שיש למנותם בשביל לידע מניין היוצאים להכרית את שבעת העממים, שהרי בזה הכל חייבים כולל שבט לוי, ברם מניין זה שייך כבר לגיל י"ג שנים, שהרי כלפי המצוה של מחיית העממים אין מקום להחיל מניין גיל כ' אלא צריכים להחיל עליהם מניין מ"ג שנים,

ע"כ לא שייך לערב את המניינים, כיון שמטרתם שונה בתכלית, ואין להם כל שייכות, דמניין כלל ישראל הוא מגיל כ', ומניין הלוויים צריך להיחשב כבר מגיל י"ג, לפיכך משה רבינו הבין מעצמו שלא יוכל להכליל במניין אחד, עד שנתחדש ציווי מהבורא שחידש מניין מגיל חודש ומעלה, ואין למניין הזה כל שייכות עם המלחמה אלא לצבא העבודה של המשכן, ורגילים הם להיות נמנים מחודש ומעלה, ודו"ק היטב בדבר.

(ב) בעניין "על שהוא בסמוך"

איתא בפרשה (פרק ב' פס' כ') "ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור".

ובפרש"י: ועליו כתר גומו, ודסמיכין עלוה"י כלומר, שלא תפרש הכוונה ששבט מנשה חנה על גבי שבט אפרים, שזה אי אפשר שיהיה בעולם, ועל כן צריכים לפרש את הכוונה שחנו בסמוך לשבט אפרים בשכנות ממש, כפי שמצינו במקום אחר, והנה שלושה אנשים ניצבים עליו (בראשית פ' י"ח פס' ב') אצל אברהם, שהכוונה ששלושת האנשים שבו לבקרו היו לידו בקרבת מקום ולא מעליו כשכינה, ואף כאן הכוונה כן.

ויש להבין, למה לא פירש רש"י כן כבר במקום הראשון שנזכר העניין (פס' ה') "והחונים עליו מטה יששכר וגו'" וגם שם פירש התרגום, ודי שרן סמיכין עלוה"י, מה העניין שנזכר רק אצל שבט מנשה?

אמנם באמת התמיהה אינה בדווקא על רש"י, שכן הפסוק עצמו נדרש בגמ' במנחות (דף צ"ו ע"א) גבי סידור בזיכין על גבי השולחן, דאבא שאול דורש שהיו מניחים אותם ברווח שבין סדר לסדר, והקשו עליו חכמים, והלא כבר נאמר "ונתת על המערכת לבונה זכה? אמר להם, והלא כבר נאמר, ועליו מטה מנשה והיינו בסמוך לו, והכי נמי מה שנאמר, ונתת על המערכת לבונה זכה, אין הכוונה על גבי המערכת, אלא בסמוך לו, ברווח שבין סדר לסדר.

כמו כן מצינו בגמ' במנחות (דף ט' ע"ב י' ע"א) "אמר ליה ר' ירמיה לר' זירא, על בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית למה ליה? (שנאמר במתן שמן של מצורע מה דורשים בזה). ותיירץ לו חד להכשיר צדדים וחד לפסול צדדי צדדים ופירש"י התם דעל בהן ימין בא לומר דאף שנאמר "על" אין הכוונה שכשר רק אם יתן את השמן על גבי דם האשם, ואם יתן לצידי הבהן לא יוכשר המצורע, אלא אף אם נתן את השמן על צדדי הבהן יצא ידי חובתו, דכפי שמצינו גבי סידור לחם הפנים שאף על פי שנאמר ונתן על המערכת לבונה זכה דרשו על בסמוך, כפי שדרשו ועליו גבי מטה מנשה שאין הכוונה עליו ממש אלא בסמוך לו, אף גבי מתן שמן כן, אם נתן את השמן בסמוך על צדדי הבהן ולא על הבהן מלמעלה, נמי כשר.

לפי"ז יש לומר בדעת הרשב"ם, דלצאת למלחמה יוצאים כולם, לבד משבט לוי, שכן אינם בין עורכי המלחמה, כי בפסוק זה העידה התורה שלא ימנו בכלל מניין זה, שכל מטרתו ליציאה למלחמה, ובמלחמה ישנה סכנה והמניין נועד רק לאלו שישכנו את עצמם בעת עריכת המלחמה, ואילו הלוויים חייבים בזה רק מדין מחיית ז' עממים ומצוה זו אינה כרוכה בסכנה כפי שביאר החנוך.

ברם הדברים תמוהים מאד, דא"כ לא כ"ש שיש למעט את כל הנשים אפילו במלחמת חובה שלא תצאנה למלחמה, שכן אין במניין של הצבא, שהרי אין הנשים נמנות בין יוצאי צבא, כפי שאין הלוויים נמנים, ולמה נאמר במשנה דבמלחמת מצוה או חובה יוצאת כלה מחופתה?

ואם משום שחייבת במצוות מחיית ז' עממים, זה נאמר רק אם מזדמנת לה המצוה שלא בעת מלחמה, אבל למלחמה עצמה אין לה לילך, דלא גרעה משבט הלוויים? אם לא שנאמר, שכוונת המשנה רק לתקן הדרכים ולספק צרכי מלחמה, אבל אינה שייכת כלל למלחמה עצמה (ולא מצינו אכן בשום מקום שהיו נשים במלחמות), ואפשר שאף הלוויים יצטרכו לעשות כן, ולא גרעו מכלה שפטורה היא בתרתי, שכן היא אשה ועוד שהיא בחופתה.

ובדרך נוספת מבאר בעל ה"ירנת יצחק" את דברי הרשב"ם, ונקדים לזה את דברי המני"ח (בסוף מצוה תקכ"ו) שנתחבט בדברי רש"י בפרשה (פ' א' פסוק ג') בד"ה כל יוצא צבא, מגיד שאין יוצא בצבא פחות מבן עשרים" אם זה כולל מלחמת מצוה? [ובפשטות נראה היה לומר, מהיכי תיתי לחלק בין זה לזה? דאחרי שנעשה מניין ליציאה למלחמה מבן עשרים, מה הצד שנחלק ביניהם? ובפרט שמניין זה שנעשה במדבר כלל בתוכו את אלו שיצאו להילחם בז' עממים ואפילו הכי נקבע בזה שאין יוצא בצבא פחות מבן כ"ו].

והעיר בזה המני"ח, שלא מצא ברמב"ם בזה, וברמב"ן הביא את רש"י והעלה בזה סברא, משום שאינו חזק למלחמה פחות מעשרים, וכמו שאמרו במס' אבות (פ' ה' משנה כ"א) בן עשרים לרדוף, ולכאורה אם זו הלכה בסברא, היה מקום לומר שזה רק לגבי מלחמת רשות, אבל במלחמת מצוה שזו מצוה וחובה מפני מה לא יתחייבו בה מבני שלוש עשרה שנים? וגמגם בזה מה באמת תהיה ההלכה.

וב"ירנת יצחק" העלה סברא על פי דברי מרן הגרי"ז ז"ע (שהבאנו לעיל) דבמלחמת מצוה איכא תרתי הלכות, עצם קשרי המלחמה ובוזה אין חילוק בין מלחמת הרשות למלחמת מצוה, ובוזה סברת הרמב"ן מובנת היטב, דבפחות מעשרים אינו ראוי לעמוד בקשרי המלחמה, על כן אין מקום חילוק בסברא בין מלחמת הרשות למלחמת מצוה, אבל יש גם חיוב נוסף של מצוה שמוטל על הזכרים והנקיבות, שצריכים שלא להשאיר לעממים כל זכר, ובוזה לכאורה צריכים להחיל את החיוב כבר מגיל י"ג שנים ככל המצוות.

על כן יש לומר, אי אפשר למנות את שבט לוי בכלל המניין של ישראל, כי לא יוכלו לצאת לצבא המלחמה, דעריכת המניין, לעמוד בקשרי המלחמה [אם ננקוט כהמני"ח דאין

מותר מלכתחילה, ומסתמא הטעם שמא תרביץ גללים. ואף שנאמר על ירך המזבח אימא זה וזה מותר לכתחילה, אבל מטעם שמא תרביץ הוי דיעבד ולכתחילה ירדו, וכבר העיר בזה הרש"ש. (וודאי שכי"ז רק מדרבנן אבל מדאורייתא ליכא חילוק בין לכתחילה לדיעבד).

ברם באמת צ"ע בדרשה של הגמ', שדרשו, וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך, עליו ממש, והלא דרשו בזה (זבחים דף נ"ט ע"א) "מזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולים, שנאמר "וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך" וכי עליו אתה זובח? אלא כשהוא שלם ולא כשהוא חסר".

הרי שפשוט לגמ' שאי אפשר לפרש את הפסוק כפשוטו ששוחטים עליו ממש, שהרי שוחטים בצדו ולפיכך הכוונה עליו בגינו, שכל עוד שהוא שלם שוחטים בגינו קרבנות אבל כשהוא פסול אין לשחוט אצלו קרבנות.

ובתוס' שם (בד"ה וכי עליו אתה שוחט) העירו ז"ל: "אע"ג דלעיל דרשינן עליו ממש? הכא דייק משום וזבחת עליו, דמשמע שמצוה לזבוח דווקא עליו (וזה אי אפשר שדווקא עליו, שהרי נאמר ושחט על ירך המזבח שכשר לכתחילה לשחוט בצדו, ולפיכך שפיר תמהה הגמ' וכי עליו בדווקא שוחטים והלא ניתן לשחוט בצידו, אלא ע"כ בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר) וכן לקמן דף ס' ע"א ואכלו מצות המזבח וכי אצל המזבח אוכלין (כלומר בדווקא שם ולא במקום אחר והלא כל העזרה כשרה לכך) אלא מצוה כשהוא שלם ולא כשהוא חסר יעניי"ש".

נראה בזה דמשמעות עליו וודאי עליו ממש, אלא שאי אפשר לומר רק עליו ולא בצדו, שהרי כשר בצדו, ולפיכך דווקא כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, מכל מקום עליו כפשוטו, ולפיכך הוא כשר אף לכתחילה רק שרבנן אסרו להעלות עליו שמא תרביץ גללים.

וראיתי שעוררו בזה על שיטת הגאון הטי"ז ז"ל המפורסמת שדבר שהתורה התרה במפורש אין לחכמים כוח לאסור (ושיטות רבות מוכחות כן, תוס' רבינו פרץ [פסחים דף כ"ג ע"א] וריב"ן הובאו דבריו בתוס' ביבמות [דף מ"ח ע"ב בד"ה אין] וכן תוס' רא"ש בריש פ"ב בסנהדרין) ועתה שביארו תוס' דעליו הוא כפשוטו (רק שלא רק עליו כי אם גם בצדו בשל הפסוק השני ושחט על ירך) לפיכך מותר לשחוט לכתחילה על ראש המזבח, למה באו רבנן ואסרו לשחוט על גבה, בשל חשש שתרביץ גללים, והלא אין כוח לחכמים לעקור היתר מפורש בפסוק?

וראיתי שבי"כנפי יונה" רוצה לתרץ בזה, שבאמת תמוה היאך דרשו את פסוק עליו כפשוטו ולא בסמוך לו כפי שדורשים גבי בזיכין? וע"כ צ"ל שקיימ"ל לרבנן בקבלה כי מ"ובזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך" ניתן לדרוש להכשיר גם את גב המזבח ממש, אף שהמשמעות הרגילה נדרשת על בסמוך, אבל כאן הכוונה על ממש.

[ואולי כי לדרוש שוב בסמוך למה לי? והלא מקרא מפורש יש ושחט אותו "על ירך המזבח" שהשחיטה היא בצד המזבח, למה לי עליו ולדרוש שוב בסמוך? אלא ודאי על ממש אלא שאין זה רק מכוח דיוק ולא שזה המשמעות הברורה מצד עצמו]

הרי שנלמדו מכאן הלכות גדולות בענייני הקדשים, כל זה נדרש מ"והחונים עליו" שנאמר גבי מטה מנשה, והלא דבר הוא, שדווקא פסוק זה נבחר ולא הפסוק הראשון בו נזכר גבי מטה יששכר, וצ"ב.

וב"לבוש אורה" (לרבינו בעל הלבוש ז"ל) ביאר, דמשם אין כל ראייה לפרש כל על בסמוך, דלעולם נאמר על ממש, כפי שטענו חכמים לאבא שאול, ברם התם אי אפשר באופן אחר כי איך יתפרש והחונים עליו, אם לא בעניין זה שהן חונים סמוך? אבל גבי מנשה ניתן היה לפרש ועליו מטה מנשה שהכוונה שאף שאפרים זכה להיות ראש הדגל, מכל מקום מנשה היה מעליו בדרגת החשיבות, כי מהיכי תיתי להוציא משמעות עליו מפשטותו?

ואם מצינו שתרגם המתרגם שגם כאן עליו הוא בסמוך ולא עליו ממש, הרי לנו שכל מקום שנאמר על אין זה מחייב שיהיה עליו ממש אלא ניתן גם לעשות כן בסמיכות, ולפיכך הוציא אבא שאול הלכה למעשה, לגבי הנחת בזיכי הלבונה שמניחים אותם ברווח שבין סדר לסדר. (וכמו כן לגבי שמן המצורע מניחים את השמן גם לא על גבי הדם ממש שנמצא על הבוהן אלא בסמוך לו).

ברם ב"אור החמה" תמה איזו "גדולה" הייתה שם, שניתן לפרשה שמנשה היו חשובים יותר, תינח אם הייתה נאמרת כאן הלכה של מינוי ושררה, אבל כיון שלא נאמרה שום שררה במה מתבטאת החשיבות שע"ז אתי התרגום לאפוקי?

ולהכי פירש בדרך אחרת, דבאמת ניתן היה לפרש את תרגום אונקלוס סמיכין הכוונה שמלבד שהם סמוכים אצלו היו כפופים לו, וזו הכוונה ועליו שנסמכו עליו (כדוגמת הדבר מוטל על ראשו ועל צווארו שהכוונה ממש עליו ובעניין שנסמך עליו, ברם מזה ששינה הפסוק את לשונו שבכולם כתב והחונים עליו ואילו כאן רק עליו נראה שסמיכין אינו לשון נסמך אלא לשון סמוך ומזה למדו כן בגמ' ודו"ק היטב.

ודבר נפלא מצינו בגמ' בזבחים (דף נ"ח ע"א) דאיתא במשנה "קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח, ר' יוסי אומר כאלו נשחטו בצפון וכו'. ובגמ', למדו זאת מ"ובזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך" כולו לעולה כולו לשלמים. משמע שדרושים הפסוק במשמעותו הפשוטה על גבי המזבח ולא בצדו, ויש לעיין, למה לא אמרו, עליו בסמוך לו וכפי שנאמר "ושחט אותו על ירך המזבח" שוחטים על צד המזבח ולא מעליו?

ברם באמת אפשר לומר, שהכוונה רק בדיעבד, אבל בודאי לכתחילה צריכים לשחוט בצדו, כיון שנאמר ושחט אותו על ירך המזבח, וגם לשון המשנה לכאורה מדוקדק "קדשי קדשים ששחטן" בלשון של דיעבד, ברם תוס' שם בד"ה קדשי קדשים ששחטן אומר, דהוא הדין לכתחילה, כיון שדרשו וזבחת עליו ממש, ושמא מה שנקטו בלשון בדיעבד הוא מדרבנן, חיישינן שמא תרביץ גללים על גבי המזבח. הרי לנו שמדאורייתא הדבר מותר לכתחילה.

ובאמת קצת תימה בדברי תוס' שהרי משנה מפורשת יש להלן (דף פ"ד ע"א) "וכולן שעלו חיים לראש המזבח ירדו" ועל כרחך הטעם כי צריכים לשחטם בצד המזבח ורק בדיעבד כשר בראש המזבח, הרי לנו שאין הדבר

ובביאר העניין, יש לעיין בדברי הרמב"ם (פ"ח מהלכות בית הבחירה ה' א') ובחינוך (מצוה שפ"ח) שהביאו את דברי הספרי זוטא (פרשת קרח) דמגדיר את ענין השמירה. וז"ל "גדולה למקדש שיש עליו שומרין, לא דומה פלטרין שאין עליו שומרין לפלטרין שיש עליו שומרין, לא דומה פלטרין וכו'" בדברי הספרי משמע דעיקר ענין השמירה הוא כבוד המקדש ורוממותו, וכלשון הרמב"ם והחנך מצות השמירה לרוממו ולכבדו.

ברם יש לעיין מדברי הפסוקים (דברי הימים ב' פ"ד כ"ג פס' י"ט) ויעמד השוערים על שערי בית ה' ולא יבוא טמא לכל דבר" וברש"י אף היו פקידים שלא יניחו ליכנס בעזרה שום טמא משום צורך כל דבר" ויעוין שם במצו"ד הרי לנו עניין אחר לחלוטין, שמירה שלא יכנס שום טמא.

והפליאה הגדולה על דברי הרמב"ם שבמורה נבוכים (ח"ג פ"ד מ"ד) כתב שתפקיד השמירה למנוע את הטמאים מלכנס. ויעוין בגר"א בפירושו (ריש תמיד) דהוכיח ממשמעות הכתובים בפר' קרח דטעם השמירה כדי שלא יכנס לשם זר ויעוין באבני נזר (זור"ד סי' תמ"ט סק' ה').

והנה במס' תמיד (דף כ"ה ע"ב) תנן "בג' מקומות הכהנים שומרים במקדש ובכ"א מקומות הלויים שומרים". ובגמ' הקשו (דף כ"ו ע"א) מנא הני מילי? וכתב הרא"ש לבאר את קושית הגמ', מה המקור למצוות השמירה? וילפו לה מקרא "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש" וכבר תמה על כך ב"באר שבע" והלא איכא מקראות מפורשים בפרשת קרח שיש מצוה לשמור המקדש ולכבדו למה הביאה הגמ' פסוקים אלו שלא מפורש בהם לשון חיוב ומצוה?

וכתב הגר"א ליישב, דהשמירה שבפרשת קרח הוא מטעם שלא יכנסו זר לתוכו, והטעם כי המשכן היה פתוח ויכול היה הטמא להיכנס אם היה רוצה, לפיכך הוצרכה שמירה למנוע את הטמא והזר שלא יכנס לתוכו. ברם הגמ' בריש תמיד כששאלה מנא הני מילי? כוונת קושייתה הייתה על ענין השמירה בבית המקדש כי טעם זה לא שייך שם כיון דיש שם שערים מסוגרים, א"כ למה לי שומרים? ועל זה משני, והחונים וכו', דהוא מטעם כבוד המשכן ולפיכך גם כשיש שערים מסוגרים איכא מצוה לשמור, וע"כ הטעם משום כבוד ולא מטעם שצריכים למנוע את הזר והטמא מלהיכנס דאם מהאי טעמא למה לי כל כך הרבה שומרים די להפקיד על כך שומר אחד שינוע סביב המקדש וימנע מהטמאים להיכנס. אלא ע"כ ענין ג' מקומות השמירה וכ"א ללויים ענין אחר לו, ולזה הוצרכו הפסוקים כאן שנותנים טעם אחר לענין.

לפי זה שני עניינים יש בשמירה, והפסוקים שנאמרו בפר' קרח שמבארים ענין השמירה שלא יכנס זר וטמא, ואילו הפסוקים שמובאים כאן לביאר השאלה דמנא הני מילי לבאר דמלבד חובת השמירה למנוע שיכנס לשם זר וטמא ישנה מצוה נוספת לשמור על כבוד המקדש, לזה מייתי הני פסוקים ופסוקים אלו נאמרו עוד קודם הענין שבפרשת קרח דההיא נאמרה רק לאחר מחלוקת קרח לאחר שבאו בני ישראל בטענה למשה האם תמנו לגווע, ופרש"י כל הקרב. וז"ל אין אנו יכולין להיות זהירין בכך, כולנו רשאים להיכנס לחצר אהל מועד ואחד שיקריב עצמו יותר מחבריו

כי לאחר שדרשו על בסמוך נעשית המשמעות הפשוטה של הפסוק שזה בצדו ולא על גביו, לפיכך אי אפשר לומר שהפסוק התיר בפירוש את השחיטה על גביו, שלא יהיה כוח ביד חכמים לחדש גזירה, ורק במקום שמוצאים היתר להדיא שם נאמר הכלל של הטי"ז, ודו"ק היטב.

ג) איך יכלו הכהנים לעשות עבודה, אם שיערו במשכן.

איתא בפרשה (פ"ד פס' ל"ח) "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה אהרן משה אהרן ובניו ושומרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת".

ומינה למדו במס' תמיד (דף כ"ו ע"א) דבג' מקומות שומרים הכהנים ובכ"א מקומות שומרים הלויים על המקדש. והנה בפשטות הכוונה שרק אהרן ובניו הם השומרים אבל משה רבינו עצמו לא היה שומר והכי איתא במפרש במקום. ואין כאן המקום להאריך במה שפלפלו המפרשים ז"ל בקושיא היאך היה משה רבינו משוער, לשיטה שהיה כהן גדול בגמ' זבחים (דף ק"א ע"א) והלא איתא בגמ' ערכין דף (י"א ע"א) לוי משוער ששיער חייב מיתה? ובעזה"י בהגיע הזמן אדבר בזה בלי"נ. ברם לפי דברי המפרש ליתא כל קושיא, דבאמת משה רבינו לא היה משוער כפי שהאריך שם במפרש להוכיח דמשה רבינו לא עשה כל עבודה שיעור יעו"ש.

ברם יש בענין לעמוד בשוב קושיא אחרת שהקשה הגאון הרש"ש ז"ל במס' מידות (פ"א מ"א א') על משנה זו, דכיון דהכהנים שומרים בג' מקומות במקדש א"כ בזמן המשכן שהיו רק ג' כהנים אהרן אלעזר ואיתמר, איך יכלו לעשות בו זמנית את עבודת המשכן?

ברם כל הקושיא תהיה קשה רק אם חובת השמירה על המקדש היא ביום ובלילה, ברם בזה גופא ישנה מחלוקת גדולה, דמשמעות דברי הרמב"ם (פ"ח מהל' בית הבחירה ה' ב') וכן הוא בחינוך (מצוה שפ"ח) דהמצוה לשמור קיימא רק בלילה, ולפ"ז לא קשיא ולא מידי, דהעבודה הייתה ביום והשמירה רק בלילה (אלא דיש לעיין מתי לפי זה ישנו? ואולי רק לאחר תמיד של בין הערביים דכלו להן עבודות המקדש ועדיין לא הגיע זמן השמירה של הלילה).

והקושיא תהיה רק לשיטת המפרש (תמיד דף כ"ה ע"ב) וכן אליבא דהרא"ש והראב"ד [ריש מס' מידות] דמצוות השמירה בין ביום ובין בלילה, דאימתי עשו את עבודת המקדש?

וב"חבצלת השרון" יישב את הקושיא בטו"ט, ובהקדם העניין יש להתבונן בדברי הפסוק (בדברי הימים ב' פ"ד ל"ה פס' ט"ו) "והמשוררים בני אסף על מעמדם וגוי השוערים לשער ושער אין להם לסור מעל עבודתם כי אחיהם הלויים הכינו להם" ובי"מ צוד"ד ביאר הטעם וז"ל "אין להם צורך לסור מעבודתם להכין פסחיהם כי אחיהם הלויים הפנויים מעבודה הם הכינו להם".

לפי זה נראה דבאמת אם לא היו הלויים מתעסקים בהכנת פסחיהם היו סרים מעבודת השמירה. ברם יש להבין אמאי היו סרים והלא ישנה חובת שמירה על המקדש?

וצ"ב טובא מהו הענין הגדול בדגלים שנשתבחו בהם המלאכים ונתאוו להם ישראל, וכתב השפת אמת (פ' במדבר תרמ"א) "כי מדריגת נשמת ישראל למעלה מן המלאכים, ובחינת המלאכים הוא השורש של הנבראים בעוה"ז ובנ"י התאוו ג"כ להמשיך כל הברואים אליו ית', וזהו ענין הדגלים והוא שרצו להרבות כבוד שמו ית' בעולם", ועוד כתב (פ' במדבר תרמ"ג) "ענין הדגלים למלאכים שהם נק' שלוחים שהנהגת העולם והטבע על ידיהם. וכמו כן בני"י מיוחדים בעוה"ז לקבל השפעה הבאה משמים. המלאכים להשפעה מלמעלה למטה. ובני"י להעלות התחתונים לעליונים. ולכן יש לכל אחד פעולה מיוחדת שזה ענין הדגל".

והנה איתא בשל"ה ובעוד ספרים שד' הדגלים דגל מחנה יהודה וראובן ואפרים ודן היו כנגד ד' חיות שבמרכבה, והם כנגד ד' רוחות העולם וד' היסודות אש רוח מים עפר וד' אותיות השם, ונראה ביאור הדברים, שהדגל מורה על עניינו המיוחד של נושא הדגל, ולכן יש לכל אחד דגל בפני עצמו עם צורה המיוחדת לו, ודגלי המלאכים מורים על תפקידו וכוחו של כל מחנה ומחנה של מלאכים, וכן דגלי ישראל מורים על תפקידים שונים בעולם, דגלי המחנות מורים על תפקיד מיוחד כללי לכל מחנה ומחנה, המקבילים לענייניהם של הד' החיות שבמרכבה, ודגלי השבטים מורים על תפקידו המיוחד לכל שבט ושבט, והם כנגד י"ב מזלות וי"ב חדשים וי"ב חושים כמבואר בספר יצירה.

ולפ"ז יתבאר מה שאמרו בשמו"ר פט"ו: "איומה כנדגלות אתה מוצא שנים עשר מזלות יש ברקיע כשם שאין השמים יכולין לעמוד חוץ משנים עשר מזלות כך אין העולם יכול לעמוד חוץ משנים עשר שבטים שנאמר אם ימוש החוקים וגו'", וצ"ב מה ענין זה לאיומה כנדגלות, אך הענין הוא כמו שנתבאר, שהדגלים מורים שלכל שבט יש תפקיד הכרחי לקיום העולם, מעין תפקידיהם של מלאכי מרום.

ועוד איתא בשמו"ר שם "איומה כנדגלות אין דגלים אלא צבאות שנאמר דגל מחנה וצבאו ופקודיהם, וכן דגלי השמים והמלאכים ודגלי הארץ ישראל, צבאות השמים מלאכים שנאמר וכל צבא השמים עומדים וגו' צבאות הארץ ישראל שנאמר יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים ואדון שניהם הקב"ה", ונראה דהן הן הדברים שנתבארו, שהצבאות הם הממונים לקיים מאמר המלך ולעשות שליחותו בכל מקום, והמלאכים הם "צבאות השמים" דהיינו שהן הממונים על ההשפעה מהשמים לארץ, וישראל הם "צבאות הארץ" שהם הממונים להשפיע מהארץ לשמים, שהתורה והמצוות מקיימים את העולם והם הנותנים את הכח והחיות במלאכים וכל צבא מרום, ורק אז יכולים להשפיע את השפעתם בארץ.

ובברכות ל"ב ע"ב: "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני אמר לה הקב"ה בתי שנים עשר מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא

ויכנס לתוך אהל מועד ימות האם תמנו לגווע שמא הופקרנו למיתה. ועל זה בא תיכף הציווי שם "אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש ואתה ובניך אתך תשאו את עון כהונתכם וגם את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עלך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות יעווייש. הרי שרק בפרשת קרח התחדשה השמירה למנוע את הזר ואת הטמא לקרב לבית המקדש אבל הפסוק בפרשה דילן עניין אחר, הוא כדי לשמור על כבוד המקדש.

ועל כן יש ליישב את הסתירה בדברי הרמב"ם דפשוט לשונו מורה דעיקר המצוה היא רק בלילה, משום דהתם העניין להראות כבוד הפלטרין, דאינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים ועיקר השמירה הוא בלילה דאז השמירה מפני גנבים, מלבד זאת יש גם את עניין השמירה מפני טמא וזר וזהו ביום. וזה מה שכתב הרמב"ם במורה נבוכים.

לפי"ז אפשר לומר דבאמת אין כל מחלוקת בין הרמב"ם שאומר דמצוות השמירה בלילה למפרשים שאומרים שמצוותה ביום ובלילה, דתרי דיני שמירה איכא, ביום מפני טמאים וזרים שבאים ביום כדי להקריב וזמן הקרבה הוא ביום, ואילו בלילה המצוה היא מטעם כבוד המקדש. וכללו אותם ראשונים את שני העניינים כאחת.

ולפי"ז אפשר ליישב את קושית הרש"י בטו"ט אפילו לאותם ראשונים שסוברים שמצוות השמירה גם ביום, איך עשו הכהנים את ההקרבה אם יש חובה של ג' כהנים במשמרת, דזה אינו רק בלילה מטעם כבוד, דבזה אין די בכהן אחד, דאין כבוד למקדש שתהיה בו שמירה של שומר אחד, דאינו דומה לפלטרין של מלכים ששמור, אבל ביום עניין אחר לשמירה, רק כדי למנוע את הטמאים והזרים מלבוא, ובזה אין צורך בכל הכהנים, דדי שיהיה רק כהן אחד שיעמוד ויזהיר את הטמאים והזרים שלא יקרבו. ואילו היתר יעשו את העבודה וזה פשוט מאד ודו"ק היטב.

ד) (מהגאון בעל ויברך דוד שליט"א) ודגלו עלי אהבה.

וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחְנֵהוּ וְאִישׁ עַל דָּגְלוֹ לְצַבְאוֹתָם (א, נב)

איתא במדרש במדבר"ר פ"ב: "ובשם אלקינו נדגול שקבע הקב"ה שמו בשמנו ועשה אותנו דגלים שנאמר איש על דגלו... חיבה גדולה חבבן הקב"ה שעשאו דגלים כמלאכי השרת כדי שיהיו ניכרין, ומנין שהוא אהבה לישראל שכן שלמה אומר הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה... ד"א הביאני אל בית היין בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן והיו כולם עשויים דגלים דגלים שנאמר דגול מרבבה, כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים התחילו מתאווים לדגלים אמרו אלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן... אמר להם הקב"ה מה נתאויתם לעשות דגלים חייכם שאני ממלא משאלותיכם ימלא ה' כל משאלותיך מיד הודיע הקב"ה אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו", וראה עוד בתנחומא במדבר סי' י"ג.

כבוד ושמחה ויקר וגדולה ואושר ונחת מלעשות את שליחותו של יוצר בראשית ולהיות שותף חשוב עמו בבנין הבריאה כולה.

ועוד איתא במדבר"ר שם: "איש על דגלו באותות הה"ד מי זאת הנשקפה וגו' קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל האומות מסתכלין בהם ותמהין ואומרים מי זאת הנשקפה וגו' אומרים להם האומות שובי שובי השולמית הדבקו לנו בואו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים דוכסין אפרכין אסטרטליטין... וישראל אומר מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם נותנים לנו שמא כמחולת המחנים שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלהים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן דגל מחנה דן דגל מחנה אפרים יכולים אתם לעשות לנו כך", וצ"ב מה היא הגדולה המיוחדת שהיתה להם במדבר ע"י הדגלים, ועוד צ"ב, מה לנו מה שהיה במדבר הלא כעת אין לנו את הדגלים.

אמנם לפי האמור הדברים מבוארים היטב, שישראל עונים לאומות העולם, שה'משרות הרמות' שאתם מציעים לנו ב'אדיבותכם' "הגמונים דוכסין אפרכין אסטרטליטין" כל אלו הם רק ממונים קטנים על חלוקת השפע החמרי בחבל ארץ זעיר הנמצא אי שם בכוכב קטן בירכתי שביל החלב ששמו "כדור הארץ", אך כל איש ישראל הוא שר וראש ורב ונגיד על ריבי רבוון כוחות ועולמות ומלאכים וכוכבים, ומה ערך ומה דמיון לזה מול זה, הרי זהו ממש כמלך גדול ונשא שיאמרו לו בא עזוב את מלכותך ונמנה אותך שר ומושל על חדר מלא זבובים ויתושים, הדא הוא דכתיב "ודגלו עלי אהבה".

AA

"נחשבה" - הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

בְּמִסְפַּר - שְׁמוֹת

שָׂאוּ אֶת רֵאשׁ פֶּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת פֶּל זְכָר לְגִלְגָּלְתָּם. בספר פני דוד להחיד"א על פסוק זה כותב, "צריך להבין במספר שמות מה פירושו". ובהמשך פירש על פי מה שידוע שאדם ששונא את חבירו אינו יכול להזכיר שם שונאו, ובמקום זה הוא מכנה אותו על שם אביו או כינוי אחר, ועל כל פנים הוא נמנע ככל האפשר מלהזכיר את שמו, ולהיפך מי שמחבב את השני הוא משתדל להזכיר את שמו. וכן מצינו בשאול המלך ששואל את יהונתן, מדוע לא בא בן ישי אל הלחם, וכאשר יהונתן משיב, נשאל נשאל דוד מעמדי וכו', עונה לו שאול, הלא ידעתי כי בוחר אתה בבן ישי וכו', כלומר שאול מקפיד לומר, בן ישי, ואילו יהונתן מדבר על דוד, ודוקא בכך רואה שאול ומביין כמה יהונתן מחבב את דוד בן ישי. וזהו שאמר כאן במספר שמות, כאומר חביבין עלי שאני רוצה שתזכיר שמותם שיש לי נחת רוח בזכירת שמם. עד כאן דבריו הנפלאים של החיד"א, עי' שם.

והנה למידין אנו מזה חייבתן של עם ישראל, שהקדוש ברוך הוא מחבב, ורוצה שיוזכר שמם, וציוה גם כן לפקוד אותם, עד שכל חומש במדבר נקרא חומש הפקודים.

וכמו כן כל יהודי באשר הוא חביב לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרו באבות, חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלקים ברא את האדם.

והנה חיבתו של כל אדם ואדם, היא מפני האישיות שלו המיוחדת, כי לכל אדם יש אופי שונה ומיוחד לפי התפקיד אותו יעד עבורו הבורא יתברך. ובעם ישראל באופן מיוחד, יש לכל אחד ואחד תפקיד יהודי, ומטרה מסוימת שעבורה נברא. והקדוש ברוך הוא מחבב כל אחד ואחד, ומסייע בעדו לבצע את מה שהוא צריך לבצע, וזה חביב לפניו יתברך עד מאוד. עד שבראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד ליבם המביין אל כל מעשיהם. כי כל אחד יש לו את הלב המיוחד שלו, לפי המעשים שהוא אמור לעשות.

ואולם התפקיד של כל אחד ואחד יש לו השפעת גומלין על כל הבריאה בכללותה, ולכן הם נימנו במספר שמות, כי גם המספר קובע, ולא רק השם. וזהו במספר שמות.

תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתי".

והנה ע"פ החשבון יש ב"ב המזלות מספר עצום מאוד של כוכבים (2.951478e+18), שהם פי כמה וכמה רבואות מונים מכל היהודים שהיו בעולם במשך כל הדורות, נמצא לפ"ז שכל איש ואיש מעם ישראל - יש מליוני מליוני כוכבים המכוונים כנגדו בלבד, וכל כוכב יש מלאכים ועולמות מיוחדים המשפיעים עליו, והוא ג"כ יש לו תפקיד בעולם המקביל לתפקידם של כל טריליוני טריליוני הכוכבים הללו, ושל כל המלאכים והעולמות העומדים עליהם, "גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם".

[ומובן מאליו שלכל הכוכבים והמלאכים והעולמות העליונים יש השפעה הדדית רבה זה על זה, וכל השפעה שתהיה משפיעה המידה מסויימת על כל הברואים לטוב או למוטב, וגם כל אחד משפיע על כל ישראל שהרי כל ישראל ערבים זה לזה, אך מ"מ ההשפעה העיקרית של כל אחד היא רק על העניינים העליונים המכוונים כנגדו, כנ"ל].

נמצא שכל איש ישראל יש לו תפקיד ומשרה גבוהה לאין ערוך, ואין איש אשר יוכל לומר מי אני ומה אני מה כחי ומה מעשי, כי אכן כל אחד ואחד מישראל היו ממונה ושר על ריבי רבוון עליונים ותחתונים, וכמו שכל שר והגמון יודע שתחום שלטונו הוא תחת אחריותו וביום פקודה יצטרך לתת דין וחשבון לפני המלך על כל דבר אשר לא היה כשורה, כך כל איש ישראל היו שר ורב ובבא היום יתן דין וחשבון על מצב כל הברואים הנתונים להשפעתו, ואין לך

וכאשר אנו מתקרבים מידי יום יותר ויותר להג השבועות הבא עלינו לטובה. זכור נזכור כל אחד ואחד מאחינו בתפקידו ומעמדו המיוחד ונשתדל לסייע במה שאפשר, וכמובן לא נשיח הדעת מתפקידינו אנו. והשם יתן חלקינו בתורתו.

"קדיש על החי" [סיפור היסטורי מרתק בעיבוד חדשני]

פרק ד'-מלון עולה בלהבות.

תקציר של השבוע שעבר:

יצחק סאלאן נצר למשפחה מגולי ספרד שהשתקעה בפולין, אמנם היא שומרת על אורחות חיים ספרדיים אך מתערה עם הקהילה האשכנזית ונישאת לה, האבא ר' שלמה מתגורר בלובלין הוא סוחר בסוסים אך ראשו ורובו שקוע בש"ס ופוסקים, כל ימיו מכאוב בשל צער גידול בנים שמתים עליו בזה אחר זה, אך לאחר שנים רבות זכה הוא לבר קיימא אחד, הלא הוא יצחק שגדל כעילוי מופלא ויפה תואר ביותר, הוא מגדל אותו כבן תורה אמיתי שכל הווייתו תורה ויראת שמים, בגיל י"ז שנים הוא נישא לחיזי טויבע פרנס מהכפר לולה מרינסקה שבקרבת לובלין הוא עובר להתגורר סמוך לבית חותנו ר' שלמה זלמן תלמיד חכם מופלג שלומד תורתו מתוך הדחק, ר' שלמה שזכה לתורה וגדולה במקום אחד נוטל את כל עול החזקת בנו על צוארו, הוא גם קונה לו דירה רחבת ידיים היפה ביותר במקום מושבו.

לאחר שנה וחצי חובק יצחק בן בשם שימעל'ה על שם הסבא מצד האשה, הוא שקוע כל כולו על התורה והעבודה, אך כחודשיים ומחצה לאחר לידת בנו מגיע אביו אליו לביקור פתאומי, הוא מספר לו על ירושה גדולה שממתינה לו בעיר אמסטרדם, הדוד ר' יעקב פעלמוטער שמתגורר כמה עשרות שנים במקום ועשיר מאד [רכושו נאמד בכ-3 מיליון מרקם עושר אגדי ביותר] נפטר לאחרונה, הדוד לא הותיר אחריו זרע של קיימא לפיכך כתב צוואה בה הוריש את כל נכסיו לאחיו הצעיר ר' שלמה, כדי לזכות בירושה חייבים לנסוע לאמסטרדם ולהתייצב בפני בית המשפט, הוא מצייד אותו עם מסמכים רבים ועם סכום כסף גדול שסיפיק לכל ההוצאות המלוות. האבא משער שכל המסע לא יארך יותר מג' חודשים ומבקש את רשת כלתו הצעירה שתתן לבעלה הצעיר לנסוע לשם.

הכלה הצעירה מתנגדת למסע הזה בכל תוקף, היא לא מוכנה לשהות זמן רב כל כך לבד, אבל לאחר מסע שכנועים גדול מצליח הוא לקבל את הסכמתה הכפויה למסע. לאחר שהוא מתחייב לסדר את המסע רק עם עגלונים יהודים יראי שמיים.

החלק הראשון של המסע התנהל כפי שרוב שלמה תכנן, העגלון חיים פרץ וולקוביץ היה "רב אמון" במקצועו, הוא הכיר את הדרכים כעל כף ידו, ועגלתו החזקה שרתומה הייתה לצמד סוסים אבירים נערכה כהוגן לדרכים ארוכות ומייגעות, פרסות סוסיו פורזלו כיאות שלא יכשלו בדרכים מעוקשות, מהירים היו כנשרים, גם כשהדרכים היו קשות וזרועות מהמורות לא התעכבו, מדי ערב קיבלו מספוא עשיר ולינה באורווה מכובדת להחלפת כוחות ליום המחרת.

נראה היה כי כל יום מתוכנן היטב, בלי הפתעות ועיכובים, הוא הכיר את כל ה"סטאנצייס" וה"קרעטשמעס" (בתי הארחה יהודיים שהיו בתי מלון ברמה סבירה) שבצירי הדרכים, למעט פעם אחת שלא מצא בשום אופן בית הארחה ראוי לשמו.

יצחק היה שבע רצון מאד, לפי הערכתו לא יתעכב זמן רב בדרכים, אמנם לא תמיד יכול היה להתפלל במניין, פריבילגיה זו איננה שמורה להולכי דרכים, אבל גמרתו צמודה הייתה אליו ורוב שעות היום שקוע היה בה, לומד בה בעיון כאילו הוא מצוי בבית המדרש.

כשחש עייפות מלימוד ארוך היה עושה הפסקה קלה, או אז נהנה היה מהמראות המדהימים שחלפו על פניו, העגלה הייתה חולפת על פני ערים וכפרים בעלי שדות רחבות ידיים, לא אחת ראה מראות נוף מדהימים ביותר, הוא חרש בדרכו את פולין כמעט מצד אל צד.

מידי ערב נעצרת הייתה העגלה במקום בו ניתן למצוא אכסניה יהודית ראויה לשמה, חיים פרץ יודע היכן למצוא אותם, הייתה לו אוריינטציה (חוש התמצאות) מושלמת, הוא הכיר את פולין כעל כף ידו (ולא רק). חבריו העגלונים היו מלגלים עליו בהומור רווי קנאה, שאם ייפול בתוככי הג'ונגל האפריקאי חזקה שימצא מקום היכן להתארח, לעולם לא יטעה להיכנס לכפר של קניבלים (אוכלי אדם עם הכשר מהודר ביותר).

לאחר שבוע וחצי נפרד ממנו, כאשר הגיע לגדנסק עד הנמל, חיים פרץ לא זנח אותו גם לאחר שהגיע למקום, הוא איתר ספינה חזקה שנעה אל העיר הורן שבצפון הולנד, הוא העלה אותו לספינה ודאג לסידור כל חפציו, יצחק היה נפעם מאד, לראשונה נוסע הוא בספינה, הוא קיבל תא נפרד, כדי שלא יצטרך לשהות בחברת אנשים שאינם מהוגנים. הים היה רגוע מאד וכמעט לא גלי, המסע לא היה ארוך מדי, יומיים ומחצה שטה הספינה ברחבי הים הגדול בלי תקלות, כמעט שלא חש בחילות (מחלת ים) תופעה שמלווה אנשים שאינם רגילים במסעות ימיים, את רוב שעות הים היה עושה על גבי הסיפון כשגמרתו צמודה אליו, איש לא יצר עמו קשר, כך יכול היה לשבת על

סיפון האוניה ולשאוף לקרבו אויר צח, ליהנות ממרחבי הים ולראות את נפלאות הבורא, כשום דבר לא מערבל את תחושותיו, כי מים תכולים מקיפים אותו מארבע רוחות השמים, רק הוא לבד עם הבורא.

מפעם לפעם התיזו הגלים עליו והרטיבוהו כדי שיטעם מעט ממליחות הים, באותם ימים לא פסק פיו מלימוד ותפילה ואמירת תהילים. כעבור יומיים וחצי הגיעה האוניה אל מחוז חפצה בנמל של צפון הולנד. הנסיעה התנהלה עד לאותו זמן, כשעון שוויצרי, יצחק שמח מאד, הוא ראה סייעתא דשמיא שמלווה אותו על כל צעד ושעל, עכשיו הבין עד כמה אביו צדק כשביטל את כל חששותיו.

אלא ששמחתו הייתה מוקדמת מאד, החלק השני של המסע השתבש לחלוטין.

התקיים בו הפתגם "דער מענטש טראכט און ג-א-ט לכאכט" האדם מכין לעצמו כל מיני תוכניות, אך יושב בשמים, המכונן מצעדי גבר, ישחק למו. כאשר אדם עושה את כל ההכנות, חושב הוא שבכך מכסה את הכל, אבל "אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא א"כ הכריזו עליו מלמעלה" וליצחק הוכנה בשמים תכנית פעולה שונה לחלוטין ממה שרב שלמה אביו הכין.

אם עד עתה מלווה היה על ידי אדם מיומן ביותר, שהקל עליו בכל שלב ושלב, עד שכמעט לא חש את טלטולי הדרכים, החלק השני של המסע קרס תחתיו לחלוטין, בער אופנהיימר העגלון היהודי שזומן עבורו ועליו סמך אביו, חלה לפתע מאד עד שלא יכול היה למלא את חלקו, הוא לא שלח ממלא מקום תחתיו, בשל מחלתו הפתאומית.

יום תמים המתין יצחק סמוך לנמל נבוכ כולו, הוא אינו רואה יהודי שיזכיר בצורתו את בער אופנהיימר, אביו תיאר לו את דמותו היטב, עד שלא היה מקום לטעות בו, אולם יצור כזה לא נראה באופק, יצחק היה מבוהל לחלוטין ולא היה לו את מי לשאול, הוא אמנם פנה בגרמנית אל עוברי אורח, אך לפתע גילה כי השפה ההולנדית שונה מאד מהשפה הגרמנית ולא היה איש שיבין את שפתו.

האנגלית והצרפתית בהן ניסה את מזלו, לא הניבו כל תועלת, מתברר שהרבה אנשים חסרי תרבות מינימאלית מסתובבים בעולם. יום תמים עבר עליו כשכולו מלא פחדים ותסכולים, בלית ברירה היה צריך למצוא אכסניה מקומית, בעל המלון ידע מעט גרמנית וסידר לו חדר ללינת לילה. למחרת גילה איזה גוי שהכיר היטב את בער אופנהיימר וידע את השפה הגרמנית, הוא סיפר לו כי הלה חלה פתאומית ומרותק למיטתו.

כששמע יצחק את הבשורה הלא משמחת איבד את עשתונותו, הוא לא ידע עתה מה לעשות, הורן היא עיר זרה ואין לו שם קרוב וגואל שיבוא לעזרתו. הגוי ריחם עליו ושכר עבורו עגלון מקומי ששלט בשפה הגרמנית, הלה היה גס רוח שרק פרצופו הרתיע אותו, אך לא הייתה לו ברירה שום עגלון אחר לא הסכים לצאת לדרך ארוכה עד לעיר אמסטרדם, מלבד אותו עגלון, ליצחק היה פחדים עצומים ממנו, הלה נראה לו חצי שיכור ולא מהימן, אך מחוסר ברירה עלה לעגלתו... ומאשר יגור כן היה, מהרגע הראשון התגלה לו כי הלה עושה את מלאכתו רמייה.

גם בלי להכיר את הולנד, נראה היה לו כי הלה נוסע בדרכים עקלקלות, כמעט בכל הימים שנסע עמו לא ראה עגלות נוספות בנתיבים בהם נסע, נראה היה שהלה מבכר לנסוע בדרכים משונות ולא ב"דרך המלך" וזה הפחידו מאד, אולי רוצה הוא חלילה להתנכל לו ולגוזלו באחד מעיקולי הדרכים, הוא לא העז לשאול אותו למה הוא נוסע בדרכים שאין בהן נפש אדם, שמא ירצחנו נפש. כך נע עמו מבקר עד ערב בנתיבים לא סלולים, בלי לדעת אם נוסע הוא בדרך הנכונה או אולי ההיפך.

באותם ימים היה פזור נפש ולא הצליח כמעט ללמוד. הוא לא פסק מלהצמיד את צרורו אליו, כדי שלא יוכל לטלו ממנו. העגלון שהרגיש זאת לא הפסיק מלצחוק.

"דומע (שוטה) אם ארצה לקחת ממך את ממונך לא אצטרף להתאמץ לחיחח"

הוא נהנה מבדיחתו שעה ארוכה, וצחוקו רעם כחבית מתגלגלת, לקינוח שר (יותר מדויק ליהג) כמה שירי שיכורים מלווים בצחוק גס וצורמני, עד שאוזני יצחק העדין צללו, מדי ערב עצר ללון במקומות מפוקפקים ביותר, שאפילו לגוי מהרמה הנמוכה ביותר לא היו מתאימים, יצחק נדר בלבנו, נדר כפול שמונה, כי אם יצא מהמסע חי יותר לא יעזוב את ביתו, הוא יהגה בתורת ה' יומם ולילה, בכך יכפר על כל ביטול התורה שנגרם לו באותם ימים.

לאחר שעברו עליו ארבעה ימי עינוי ודכדוך, החליט כי לא ימשיך איתו את הדרך עד לאמסטרדם, באכסניה הראשונה שימצא יתור אחרי עגלון אחר והלוואי שלא ייפול שוב חלילה עם נבל אחר. הוא הודיע לעגלון הנבל כי החליט לעצור בדרכו ומעתה הוא משוחרר לדרכו.

העגלון שהופתע מהשינוי הפתאומי הרעים עליו בקולו הגס: "וואנזיניג (משוגע) באמצע הדרך אתה רוצה לעזוב?! מי יסתכל עליך בכלל? תישאר תקוע באמצע הדרך עד שבשרך יהיה מאכל לעוף השמים".

אבל יצחק לא נסוג מעמדתו. "אני מעוניין כעת לרדת מהעגלה ואל דאגה, אני אסתדר בדרכי".

כשראה הרשע כי לא יוכל לו, תבע ממנו מחיר אסטרונומי עבור הנסיעה העכורה. יצחק החליט לא להתמקח איתו על המחיר, כדי לא להרגיז אותו. לאחר שירד מהעגלה החל לצעוד רגלית לכיוון הכפר הראשון שהזדמן בדרכו. לשמחתו הרבה מצא במקום אכסניה נאה מאד, היה זה בית בן שתי קומות שנבנה בסגנון הולנדי מיוחד, ניכר היה כי מתארחים בו אורחים מכובדים שבאים לנפוש במקום, לפיכך השקיע בעל המלון מאד בבנין כדי לשוות למקום מראה מכובד. כששאל את בעל המלון האם אמסטרדם רחוקה מהמקום, סיפר לו הלה כי הכפר סמוך לעיר כדי ארבעה פרסאות.

היה זה רגע מכונן ביותר עבורו, לאחר ימים סיטויים מאד. הוא ביקש את עזרת המלונאי, למצוא עבורו עגלון שיסיעו ליעד חפצו באמסטרדם. הלה שידע גרמנית טובה סיפר לו כי הגיע ברגע הנכון ביותר, מחר אמור להתקיים יריד גדול באמסטרדם, בשל זה כל החדרים שבמלוננו תפוסים על ידי סוחרים שהתקבצו לצאת בשיירה, אם ירצה יוכל להצטרף אליהם ולהגיע למרכז העיר.

נס גדול אירע לו שנותר איזה חדר בודד בקומה השנייה שלא אויש על ידי האורחים [הוא לא סיפר לו את הסוד הגדול שזהו החדר העלוב ביותר במלון, לכן אין עליו קופצים] הוא העלה אותו לקומה השנייה שם היה חדר קטנטן ביותר שכמעט נצמד לקצה עליית הגג. יצחק ששמח למצוא לעצמו "קורת גג לראשו" לא הלן על התנאים, בלאו הכי מדובר על אכסניית לילה אחד והרי הוא כל כך קרוב למטרה החשובה.

לאחר שהתפלל ערבית בכוונה עצומה, הוציא ממזוודתו את ארוחתו (אביו ציידו במזון רב, גם העגלון חיים פרץ וולקוביץ קנה עבורו מצרכים שיכולים לעמוד בתנאי הדרכים) לאחר מיכן הכין עצמו לשינה, גופו שיווע לשינה טובה מניחת נפש, לאחר ארבעה ימים רווי מתח רב, אף שמיטתו לא הייתה נוחה כלל נרדם כמעט מיידית, למרות שברקע נשמעו רעשים רבים, בשל האורחים הרבים שהסתובבו במסדרון ודיברו בקולות רמים, איש מהם לא חשב להקדים לישון למרות היריד שמזומן להם מחר.

הוא שקע בחלום נוסטלגי ביותר, מסעו מסתיים בשלום, לאחר שהיה קצרה ביותר, הוא זכה בשלושת מיליוני המרקים בקלות רבה בלי עזרת עו"ד, הוא שכר מרכבה מהירה ששעטה במהירות מסחררת, תוך יום הוא מגיע לביתו, הוא עוצר ליד ביתו ודופק בדלת, הוא שומע מבעד הדלת את שימעלה שלו ממרר בקול רם: "טאטי וואו ביסטו" (אבא היכן אתה?) הוא חוזר על המילים כמה וכמה פעמים, הוא חש כי בכיו מביע את געגועיו הרבים אליו.

גם בחלום חש עצמו מופתע מאד, הרי שימעלה שלו רק בן קרוב לחצי שנה ועוד לא מזהה אותו איך הוא בכלל מדבר? גם בחלום הרגיש עצמו לחוץ מהבכי שלו, הוא פותח את הדלת בהפתעה ורץ אל עריסתו ומרים אותו ממנה, הוא מחבק אותו בחום רב וחש את עומק געגועיו לילד שלא ראהו זמן רב. נס שישנם חלומות שאפשר לברוח אליהם מהמציאות הלא קלה ולחיות בעולם שכולו דמיון מועיל.

לפתע שומע הוא את אשתו שניצבת בקצה הבית כשהיא בוכה מאד.

"טייערע רויזי (יקרה) למה את בוכה" שואל הוא אותה בפליאה רבה, אני הרי נמצא כאן ולמה לך לדאוג?"

"איך בעהן שטארק דערשראקען (אני מאד פוחדת) דו ביסט דאך אזוי ווייט, און ווער ווייסט אויב איך וועל דיר א'מאל וידער זעהן" (אתה כל כך רחוק ומי יודע אם אי פעם אראה אותך)".

"למה את מעלה כאלו פחדים משונים? שואל הוא אותה בתימהון, הרי הגעתי בחזרה, הנה תתבונני היטב ותראי אותי כאן" השיב לה בביטחון רב כאילו הכל מתרחש במציאות.

לפתע רואה הוא את אביו נכנס לחדר ופניו מביעות תמרור אזהרה חמור. "יצחק מיינער (שלי) תשמור על עצמך מאד" אל תבטחו בנדיבים, בבן אדם שאין לו תשועה" אנא ממך, אל תאמין לאיש, העולם כולו מלא בנוכלים שרוצה רק להרע לך" שומע הוא ממנו אזהרה מקצועית.

החלום הפחיד אותו עתה מאד עד שניעור מבהלה, הוא לא ידע כי באמת התעורר בשל צעקות רמות שנשמעו ברקע. למרות שכמעט כולן היו בהולנדית הרגיש בטונים כי הם היסטריים מאד, זה נתן לו הבנה כי עובר כעת על המלון אירוע קשה ביותר. הוא קם בפחד ממיטתו, למרות שעוד לא הספיק לצבור כוחות בשל השינה הקצרה. נוסף לכך חש בראשו כאבים איומים והוא מטושטש עדיין מהחלום העמוק בו היה שרוי, קשה היה כעת להבין מה סיבת הרעש הגדול שבחוץ, אך הצעקות לא נתנו לו מנוחה, מה שהתברר לאחר מיכן כנס ההצלה שלו.

הוא רץ לכיור הקטן נטל את ידיו ושטף את עיניו כדי להתעורר, לאחר מיכן הביט מבעד לחלון הקטן שנשקף לחוץ, עתה קלט את האסון הגדול שניחת עליו, המראה שניבט מולו היה מפחיד ביותר, בית המלון החמוד היה למאכולת אש, כנראה שאחד מאנשי המלון לא נזהר בעת שהתעסק עם האש והיא יצאה מכלל שליטה ואחזה במהירות בבנין שהיה בנוי כולו קורות עץ, בשל הקיץ הארוך שהיה חם ביותר היו הקורות חסרי לחלוחית, דבר זה

אפשר לאש לאחוז בהן במהירות, לשונות האש תמרו כמעט עד לקומה השניה, הייתה זו שאלה של דקות בודדות עד שלא יוותר מהבניין דבר.

"הצילו ראטעוועט, החל לצרוח בכל השפות שהכיר, גרמנית צרפתית אנגלית ופולנית, אולי יהיה אי מי שיבין את אחת השפות וינסה להצילו. אני בסכנה איומה, דחוק באיזה חדרון קטן בקומה השניה, הלו אנשים יקרים, האם יש מי ששומע אותי? אני מבקש הצלה מהירה, עוד מעט אהיה חלילה וחס למאכולת אש, איש צעיר אנוכי ואשה וילד חמוד מחכים עלי בבית, אנא מכם, עשו כל שביכולתכם להושיעני".

עשן מחניק חדר בעד חלון חדרו, עד שחשש שעלול הוא למות מחנק, טרם יהיה גופו למאכולת אש, ה' ישמור. הוא רץ במהירות למסדרון אל גרם המדרגות מנסה לברוח דרכן, אך כבר מאוחר מידי היה להשתמש בהן, הן היו אחוזות אש שלפפה אותן מכל צד, לרדת דרכן היה מוות בטוח, הוא שב בייאוש לחדרו בודק מה ניתן עוד לעשות, לשונות האש הססגוניות התקרבו במהירות לחלוננו, עוד מספר שניות וכל החדר יהיה אחוז להבות, נראה שהמוות סוגר בעדו מכל כיוון רח"ל.

לפתע שומע הוא קול דובר אליו בגרמנית צחה מלמטה.

"אלמוני יקר, אל תהיה שוטה ומתאבד, קפוץ החוצה דרך החלון, אם תקפוץ יש לך עוד סיכוי, שמתי עתה כמה שמיכות עבות כדי לרפד את הקפיצה".

הקול הזה השיבו למציאות, הוא השתרבב דרך החלון ובלי היסוס קפץ לחוץ, נראה היה לו כי נוחת הוא חלילה אל לשונות האש שרקדו בעליזות רבה, לבו צנח בקרבו, בטוח היה כי הפעם לא ישרוד, הוא צעק בקולי קולות "שמע ישראל" וצנח מטה כאבן, הוא לא ידע אם הצליח לחמוק, כי איבד את הכרתו.

תקציר קצר מפרק ב':

ליל שבת טובה שמ"ז, בבית משפחת פיין מתרחשת זדמה נוראה, מות הבית הצעירה מינה אחוזה צידי לידה, אך לפתע באמצע הלילה נבה הער, המיילדת היעשה עיינדל כהן ביקשה מהבגל הצעיר ר' מודכי להחליק נר, בעל סכנת הנפשות בו מצויה היולדת הצעירה. אך ר' מודכי אבד מעני בן 24 מחמיד גחל (בריסקר עד לפני שהומצאה השיטה) הוא טעה בדבר עילד פשוט אינו משה, במקום להחליק בעצמו את הער כפי שההלכה אומרת, הלך לחפש גוי שידליק במקומו, הוא רץ לקסרקטין הצבאי שבקרבת הגוש וביקש מהקצין השומד בעשר שיפנה אליו את אחד החיילים שיאיד את ביתו, הקצין היסט, אבל לאור עיחלים רבים הסכים, הוא ביש מוצל' דיטריך חייל גבדון וגבה להתלוצח אליו, הוא התנה עמו שלא יתמהמה יחר מעט דקות, כדי שלא יתפס בביקורת שהנהלת המחנה עשה.

מוצל' עשה את תפקידו אך תיקף לזה מות באופן פתאומי ביחר באמצע חדר המדרגות, ר' מודכי רץ לבקש את הקצין בבקשה לסלק את החייל מהמקום, כדי למנוע פגזים שיערום לחרו. כל אנשי הגוש, הקצין נדחם למשימה, הם הצליחו בעיין, בחסדי הבוא יתבך הובילו הקצין ור' מודכי את הגופה אל מחוץ לגוש, בסמיכות לבית המחוז העירוני, החייל הטל לחוץ עלולית עמוקה בחברת בקבוק יין שורף כרסחני כדי לעשות למביעה מראה טבעי, אך הסכנה לא חלפה בכך, הקצין עלול לעבור חקירה צבאית קשה שתוקדקק איתו עד שמק הרין על בריחתו של מוצל' מהקסרקטין, יש מקום גחל לחוש שלא יעמד בחקירה ויחה כי יד יהודית הייתה באמצע, הלך הסכנה עיין בעיצומה, עד שלא יבא הקצין לבשר עיצא נק בחקירתו לא יוכלו היהודים לעבת במחנה.

רבי פרץ מרגלית ראש הקהל מספר למהר"ל, על גחל הסכנה שמרחפת על הקהילה בעקבות מות החייל, המהר"ל מזמן את ר' מודכי ומעמידו על גחל הגשמה שנתעשה ומפו קשה על כך, כדי שגלהב לא ישוב לכסלו עד.

יום ראשון היה ערב יום הכיפורים שנת שמ"ז, בכל שנה היו היהודים נוהגים להתאסף שעה ארוכה לפני כל נדרי לפני בית רבם מאור הגולה גאון הדור המהר"ל זיע"א כדי לקבל ממנו ברכה ולברכו לשנה טובה ומבורכת, בה יוכל להשפיע מהודו וגאונותו הרבה על כל בני עדתו. אהבה עזה אהבו בני הקהילה את רבם קדוש ישראל וגאוונו שזכה להתפרסם בכל תפוצות ישראל, עד ליום זה אין אדם מן הישוב שלא שמע את שמעו, ספריו המונומנטאליים התפשטו בכל תפוצות ישראל והפכו לספרי יסוד במחשבת ישראל.

איש מהנוכחים לא צפה כי שנה זו תהיה שונה מחברתה, אך חששו מאד שמא... לא היה זה סוד כי הרב העמיק בגבורות, יתכן שאף היה כבר בשנות התשעים (גילו המדויק לא ידוע לאיש עד היום, מחלוקות רבות קיימות בקשר לתאריך הלידה) כולם ייחלו שיזכו לשנה נוספת תחת הנהגתו. בשעה היעודה ליציאתו הופיע הרב לפני קהל עדתו, עטוף בלבנים כמלאך ה' צב-אות, גבה קומה היה וקומתו תמירה מאד, עד שאפילו גויי הארץ הוקסמו למראהו האצילי, למרות זקנותו המופלגת לא ניכרו הקמטים על פניו, גם הליכתו היה מאוששת, הוא לא הוצרך למקל, צעדיו היו מתונים, אבל לא ניכרה בהן עייפות.

בקיטל הלבן שלו דמה הרב למלאך ה', עטוף היה בטלית עם עטרת כסף גדולה שהשתלשלה עד למצחו, מי שהביט בו ראה איך ארשת קדושה ויראה עוטה על פניו היפים, עיניו נצצו בזוהר עילאי ודמו לשתי מרגליות מאירות, זקנו הלבן והצחור כשלג ירד על פי מידותיו (עד היום ניצבת אנדרטה בפראג שנותנת לנו מימד מזערי על דמותו המרהיבה של המהר"ל, כל מי שראה את האנדרטה או את תמונתה עומד נרעש ונפעם. ק"ו בן בנו של ק"ו איך היה נראה במציאות) הקהל עמד נרגש כל פעם מחדש בעת שעמדו מולו, הם הרגישו כי נמצאים הם במחיצת גבוה מעל כל גבוה, לאחר שהתברכו מפיו הקדוש הלכו כולם לבית הכנסת "אלטנוי שוהל".

בעת שיצא הרב מביתו, צבאו על הבית אלפי יהודים, כולם לבושים קיטלים לבנים ועטורים בטליתותיהם, לרבים מהם עטרה מוכספת (כסמל למעמדם בקהילה) היה זה מראה שובה לב, אלפי מלאכים בלבן עמדו כולם באימה וביראה, מפני גודל היום וקדושת המעמד. כשיצא הרב מביתו התלוו אליו ראש הקהל רבי פרץ מרגליות מימינו ובאי בית הכנסת ר' שלמה פריד משמאלו, כדוגמת הכהן גדול ביום הכיפורים, כשראוהו נרתעו לאחוריהם בחדת קודש. כשירד לרחוב התפצל הקהל לשניים, כשהרב ומלוויו עוברים בתוך. אלו שהיו סמוכים לרב נישקו את כנף בגדו והיתר בירכו את הרב בהרכנת הראש. הרב והקהל הילכו בנחת בצעדים מדוהים עד שהתקרבו לבית הכנסת.

עתה עלה הרב לבית הכנסת, תוך שהוא מניח את ידו הקדושה על מזוזת בית הכנסת ופניו מפיקות להבים, כל מי שראהו היה אומר "לית דין בר נש" (אין הוא יצור אנוש), הוא שהה לידה מספר דקות, כששפתיו הקדושות רוחשות תפילה, לאחר ששהה בכניסה משום כבוד המקום, נכנס לפניו בזהירות עקב בצד אגודל, כשהוא מכופף מעט את גופו הקדוש מפאת קדושת היום והמקום. את פני הרב והקהל קידמו הנרות הרבים (מאות רבות) שהפיצו אור יקרור.

בית הכנסת "אלטנוי" עתיק יומין, הוקם לפני 850 שנה (בשנת 1270 אחר הספירה למניינם) סגנון בנייתו ייחודי מאד "בסגנון גותי" שכן נבנה על ידי העם הגותי ששלט במקום. הוא גבוה מאד עם שישה גגות קמרוניים מאד שנתמכים במרכזם בעזרת שני עמודים חזקים ביותר, בין שני העמודים מתנשאת הבימה אליה מובילים שלוש מדדגות מימין ומשמאל, הבימה הייתה מוקפת בגדר אבנים מצופה שיש, מעליה היה סורג ברזל, נברשות רבות השתלשלו מהתקרה ובקניהן דלקו נרות שעווה לרוב, כדי להאיר בית הכנסת ענק זה צריכים היו למאות נרות כדי שיוכלו לקרוא בסידורים בניחותא, לפיכך מלבד הנרות הרגילים, התנוססו נרות שעווה שגובהן "קומת אדם" מסביב לבימה והקירות שהיו מרוחקים דים כדי שחלילה וחס לא יקרו אסונות בנפש (התיאור הנ"ל נכתב על ידי המחבר רבי שלמה כהן זצ"ל שהיה ממתפללי בית הכנסת).

שמו של בית הכנסת "אלטנוי" (או אלטנוי) שפירושו חדש וישן, שאומר שאמנם הוא ישן ביותר, אבל חודש מאד מיקן בסגנון מיוחד במינו (קיימת גרסא אחרת שנקרא "על תנאי" שנבנה ע"י תנאי.

שני פירושים ניתנו לגרסא זו: האחת נראית לענ"ד קצת דמיונית, לפיו נבנה בית הכנסת עם אבנים שמקורן מבית המקדש השני שפקעה קדושתם על ידי שחיללו אותם מקדושתם בפדיון (אין לגרסא זו כל אחיזה במציאות, אך לקחו הגולים עמם אבנים כבדות עד לרומי וכי השובים עשו למענם את העבודה? ועוד, איך הגיעו אח"כ לפראג? תמיה שלישית, היהודים לא בנו את הבית אלא הגותים מי א"כ התנה? האפשרות היחידה שניתנת לומר שבאמת היהודים לא לקחו את האבנים רק הגותים, אך לא ידוע שהיו שותפים לרומים בחורבן הבית וא"כ מתי הוציאו מחורבות בית המקדש? אין על כך כל תיעוד, יתכן שהרומים עצמם לקחו לרומא והגותים נטלו מהם בהמשך, כידוע ששבטים ברבריים הכניעו את רומי, אולי הגותים היו חלק מהברברים, האבנים עצמן נלקחו כנראה מחומת ה"חייל" ששרד מהמקדש כפי שהכותל המערבי שלו שרד, אולי הייתה ליהודים על כך ידיעה ולא רצו להשתמש באבנים רק על תנאי ששיבום לארץ ישראל בעת שיבנה המקדש.

אך יש להקשות ע"ז, למה להם להתנות, הלא הגותים בעת שגזלו את האבנים הוציאו מרשות הקדש לחולין ולא היו צריכים להתנות על כך כדי שיוכלו להשתמש בהם, ברם זה אפשרי אולי ליישב, כי אין ייאוש בהקדש, דרשות גבוהה לחד הוא הבעלים ולא הגזברים, ואצל מעלה אין ייאוש לעולם, ושינוי רשות בלא יאוש אינו קונה, לפיכך אין לגזלנים הללו קנייני גזילה. ברם עדיין הדברים תמוהים לי, שהרי יש מעילה בהקדש ויצא לחולין. ואם אין יאוש בהקדש אף אם אין דיני מעילה, אבל עדיין יש דיני גזילה שהרי לא פקע מרשות הקדש, א"כ תהיה הלכה שמי שמעל בנכסי הקדש ויצא לחולין עדיין תהיינה הלכות גזילה וזו לא שמעתי וצ"ב)

יש אפשרות נוספת פשוטה יותר לשם "על תנאי" והכוונה היא, כל בתי הכנסת שבגולה בנויים על תנאי עד שיבוא המשיח ואז יתקבצו כולם לבוא לארץ ישראל, ברם למה רק בית כנסת זה זכה לשם המשונה הזה? וצ"ע.

אם בכל השנה כולה היה מראה בית הכנסת בשבת מרהיב עין ביותר, בליל כל נדרי היה מראהו "רב הוד" ומטיל אימה. שפע האור ויפעתו שהתמזג בלובן אלפי הקיטלים והטליתות, היו קונטרסט מושלם (ניגודיות) לקירות האפרוריים שיכולים היו להשרות דיכאון על כל רואיהם. השילוב המדהים גרם גם לקהי הרגש והחוש לחוש את גודל היום. הקהל נעמד איש איש במקומו, לקראת המעמד הגדול של "כל נדרי" אך קודם לכן נוהג היה הרב לומר דברי כיבושין לקהל כהכנה ליום הקדוש.

הרב עלה במעלות המובילות אל ארון הקודש עתיק היום, הוא נעמד מול הקהל שקוע בשרעפיו אך לא היה מדבר מיידית, תמיד היה שווה זמן מה כדי לרכז את המחשבות ולהכין את הלבבות לדברי המוסר שיחדדו אל עומק הלב. הקהל המתין בצפייה דרוכה לדברי הכיבושין, אלא שהפעם השתררה דממה ארוכה מתמיד, ארשת פניו הפעם הייתה נראית אפופה פחד.

איש לא ההין לנשום, רגש עמום אמר שהפעם הדרשה תהיה שונה בתכלית מקודמותיה.

מה נאמר בדשה? על זה נצטח קצת לקחת פסק זמן ולנשום עמוק. כי הפרק הבא עוסק בחיפוש העמוקים שמתנהלים בקטקטין אחר החייל ונצל דיטרך שנעלם בלי להוזר עקיבות

התעלומה הגדולה... אך חייל בסדר גדל של גליית נעלם כאילו התאדה באויר? ואך הקצין ימלט מהאחריות להיעלמו הפתאומי? הכל בפרק הבא